

กลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติ: กรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษ ในวิชาการเขียนสารคดี¹

นพวรรณ งามรุ่งโรจน์

รับบทความ: 23 มีนาคม 2563

แก้ไขบทความ: 24 มิถุนายน 2563

ตอบรับ: 30 กรกฎาคม 2563

ออนไลน์: 25 ธันวาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี จำนวน 143 ผลงาน โดยวิเคราะห์ตามองค์ประกอบสำคัญของสารคดี คือ การตั้งชื่อเรื่อง การเขียนความนำ การเขียนเนื้อเรื่อง และการเขียนความจบ และรวบรวมเป็นข้อมูลเชิงสถิติ ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องมี 8 กลวิธี ได้แก่ การบอกเนื้อหาตรงไปตรงมา การใช้ความคลุมเครือ การเล่นเสียงสัมผัสคล้องจอง การใช้ความเปรียบ การใช้คำหลักนำหน้าตามด้วยข้อความที่เป็นส่วนขยาย การซ้ำคำ การเล่นคำ และการใช้กลุ่มคำหรือวลีมาเรียงต่อกัน กลวิธีการเขียนความนำมี 6 กลวิธี ได้แก่ ความนำแบบพรรณนา ความนำแบบผสมผสาน ความนำแบบบรรยาย ความนำแบบอ้างคำพูดหรือวาทะของบุคคล ความนำแบบตั้งคำถาม และความนำแบบสรุปประเด็น กลวิธีการเขียนเนื้อเรื่องในที่นี่แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ กลวิธีในการดำเนินเรื่อง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยเรื่องกลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติ: กรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี ร่วมกับอาจารย์วรุณญา อัจฉริยะดี ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากโครงการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา งบประมาณรายได้ประจำปีงบประมาณ 2563

และกลวิธีในการลำดับเรื่อง กลวิธีการเขียนความจบมี 6 กลวิธี ได้แก่ ความจบแบบย่อเรื่องราวทั้งหมด ความจบด้วยทัศนะหรือมุมมองของผู้เขียน ความจบแบบผสมผสาน ความจบด้วยเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งของเจ้าของชีวประวัติ ความจบด้วยการย้อนหลัง และความจบด้วยการอ้างคำพูดของบุคคล ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาในการพัฒนาทักษะการเขียนสารคดีชีวประวัติ และผู้วิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการเขียนสารคดีต่อไป

คำสำคัญ สารคดี สารคดีชีวประวัติ กลวิธีการเขียน

The Writing Techniques for the Biography: A Case Study from Student's Paper in the Course of Non-Fiction Writing²

Noppawan Ngamrungrot

Received: March 23, 2020

Revised: June 24, 2020

Accepted: July 30, 2020

Online: December 25, 2020

Abstract

This article investigates the writing techniques in biographical documentaries from 143 works of students in the documentary writing subject. They were analyzed in accordance with the important elements of the documentary, such as the naming of titles, introduction, story writing and conclusion, and compiled into statistical data. The study reveals that the title naming techniques consisting of eight characteristics which are straightforwardness, ambiguity, rhyme, comparison, using prefixes followed by complements, reduplication, pun, and using a group of words or phrases arranged together. The introduction writing techniques have six characteristics, which are description, mixed-method, narration, quotation of person's statement, questioning, and summarizing. The story writing technique can be divided into two characteristics such as the

² This article is part of research report on the writing techniques for the biography: a case study from student's paper in the course of non-fiction writing, with Warunya Ajchariyabodee. The research was funded by Suan Sunandha Rajabhat University's research project under the income budget of the fiscal year 2020.

proceeding of story, and the arranging of story. The writing techniques for the conclusion have six characteristics, which are ending with the whole story summarized, ending with the author's viewpoint or perspective, ending with the mixed-method, ending with one of the biographical events, ending with retrospective, and ending by quoting the person's words. The results of this research will be useful to students in developing their skills in writing biographical documentaries, and the researcher can also apply the result to further benefit the teaching in non-fiction writing course.

Keywords: Non-fiction, Biography, Writing Techniques

1. บทนำ

สารคดีเป็นงานเขียนร้อยแก้วที่เป็นเรื่องจริง มุ่งให้ความรู้ ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันก็มุ่งสื่อความหมายให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกร่วมกับผู้เขียน งานเขียนสารคดีสามารถจำแนกได้หลากหลายประเภท เช่น สารคดีท่องเที่ยว สารคดีเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่สารคดีชีวิตบุคคลเป็นสารคดีประเภทหนึ่งที่น่าสนใจเพราะเป็นงานเขียนที่บอกเล่าเรื่องราวข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลที่แฝงไปด้วยข้อคิดในการใช้ชีวิต ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือต้องเป็นประวัติบุคคลสำคัญเท่านั้น หากเป็นประวัติของบุคคลทั่วไป ดังที่ รัชนีญา สังขพันธ์ (2548, น. 24) ได้ให้ความหมายของสารคดีชีวิตบุคคลว่า

สารคดีที่มุ่งนำเสนอเรื่องราว หรือแง่มุมในชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นคนเด่นคนมีชื่อเสียง แต่ชีวิตของบุคคลธรรมดาสามัญก็สามารถนำมาเขียนเป็นสารคดีชีวิตประเภทนี้ได้ ขึ้นอยู่กับการเลือกและการจับประเด็นที่จะนำเสนอ ลักษณะของสารคดีเกี่ยวกับชีวิตบุคคลจะเป็นการนำเสนอข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับประวัติอาชีพ การงาน การต่อสู้ชีวิต ความสำเร็จหรือความล้มเหลว อุดมคติหรือปรัชญาชีวิตที่บุคคลนั้นๆ ยึดถือเป็นแนวทาง ผู้เขียนจะต้องเรียบเรียง และจัดลำดับการนำเสนอให้น่าอ่าน คุณค่าของสารคดีชีวิตบุคคลอยู่ที่การแสดงแบบอย่างให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล ซึ่งอาจจะมีทั้งแง่บวกในด้านที่ประสบความสำเร็จและความล้มเหลว นอกจากนี้จะช่วยให้อ่านเข้าใจชีวิตมนุษย์ได้มากขึ้นแล้ว อาจเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้กับผู้อ่านด้วย

สารคดีชีวิตบุคคลที่ไทยได้รับแบบอย่างมาจากตะวันตกมีรูปแบบการเขียนอยู่ 2 ประเภท คือ สารคดีชีวประวัติ (Biography) เป็นเรื่องที่ผู้แต่งเขียนถึงประวัติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่น่าสนใจ และสารคดีอัตชีวประวัติ (Autobiography) เป็นเรื่องที่เจ้าของประวัติเป็นผู้เขียนเรื่องราวของตัวเอง (รัชนีญา สังขพันธ์, 2548, น. 124)

ปัจจุบันการเขียนสารคดีชีวประวัติ (Biography) ได้รับความนิยมจากผู้เขียนและผู้อ่านโดยตลอด ลักษณะการเขียนมีทั้งหนังสือชีวประวัติรวม คือ เขียนถึงประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญต่าง ๆ อย่างสั้น ๆ แล้วรวมพิมพ์ไว้ในเล่มเดียวกัน เช่น *ประวัตินักเขียนไทย* ผลงานของยศ วัชรเสถียร หรือจะเขียนในลักษณะเป็นชีวประวัติของคน ๆ เดียวทั้งเล่ม เช่น *พระประวัติและผลงานของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ* ผลงานของสุจริต ถาวรสุข *พระนางเรือล่ม* ผลงานของณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม และ *ชีวิตดุจเทพนิยายของดอกไม้สด* ผลงานของสมภพ จันทรประภา เป็นต้น (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2543, น. 276-277)

กลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติควรมีวิธีการเขียนตามองค์ประกอบสำคัญของสารคดี คือ การตั้งชื่อเรื่อง การเขียนความนำ การเขียนเนื้อเรื่อง และการเขียนความจบ ที่ชวนให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวของบุคคลที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวทางของธัญญา สังขพันธานนท์ (2548) ใน *การเขียนสารคดีภาคปฏิบัติ* และแนวทางของมาลี บุญศิริพันธ์ (2535) ใน *การเขียนสารคดีสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์* มาสอนนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดีเพื่อเป็นแนวทางการเขียนสารคดีชีวประวัติบุคคล และจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่านักศึกษามีกลวิธีการเขียนตามองค์ประกอบของสารคดีตามที่ผู้วิจัยได้สอน ดังตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้สอนกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องสารคดีชีวประวัติว่ามีหลายกลวิธี เช่น การตั้งชื่อเรื่องแบบเล่นเสียงสัมผัสคล้องจอง ก็พบผลงานของนักศึกษาที่ตั้งชื่อเรื่องว่า “หม้อแกงทวีศรีของดีเมืองเพชร” เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจใคร่ติดตามเรื่องราวของเจ้าของร้านขนมหม้อแกง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่านักศึกษามีกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องสารคดีชีวประวัติที่แตกต่างออกไปจากที่ผู้วิจัยสอนคือการตั้งชื่อเรื่องในรูปแบบของการใช้ความเปรียบที่มีความหมายแฝงว่า “ถนนลูกรัง” เป็นการตั้งชื่อที่ต้องการบอกเรื่องราวของบุคคลที่พบกับอุปสรรคชีวิตคือมีน้ำหนักตัวมากแต่ต้องเตรียมตัวสอบเข้าเรียนทหารที่โรงเรียนช่างฝีมือทหาร

ส่วนกลวิธีการเขียนความนำสารคดีชีวประวัติที่ปรากฏในผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดีนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเบื้องต้นพบว่านักศึกษามี

กลวิธีการเขียนความนำทั้งแบบพรรณนา แบบบรรยาย แบบอ้างคำพูดหรือวาตะของบุคคล และแบบตั้งคำถาม เป็นต้น และพบว่านักศึกษามีความสามารถในการเขียนความนำแบบต่าง ๆ มาผสมผสานกัน ดังตัวอย่างผลงานของนักศึกษาที่เขียนความนำในรูปแบบผสมผสานทั้งการพรรณนาบรรยายกาศของร้านขายข้าวแกง ยามเช้า พรรณนารูปร่างลักษณะและสอดแทรกคำพูดของแม่ค้าขายข้าวแกง ความว่า

“ยามแสงจันทร์ลาลับขอบฟ้า พระอาทิตย์เริ่มเปล่งประกายเจิดจ้า ผู้คนมากหน้าหลายตา ต่างพากันยืนเข้าแถวยาวรอกับขบวนรถไฟ ชั่วครู่หนึ่งได้ยินเสียงแจ้ว ๆ จากบุคคลหนึ่งที่กำลังยืนอยู่หน้าร้าน เธอมีผมหยิกสั้น สีมดดำป็นสีขาว รูปร่างอ้วนท้วม กำลังร้องเรียกลูกค้าเสียงดังว่า “ข้าวแกงไหมจ๊ะ 2 อย่าง 30 บาท 3 อย่าง 35 บาท ใส่ถุง ถุงละ 30 บาท รสชาติอร่อยจนต้องติดใจค่ะ” เสียงนี้แว่ดดังมาจากร้านหนึ่งที่ไม่ได้ใหญ่โตหรูหรา เป็นเพียงร้านเล็ก ๆ ร้านหนึ่ง ด้านหน้ามีหม้อกว่า 10 ใบวางเรียงกันเป็นแถวดูละลานตาพร้อมกับอาหารหลากหลายชนิดให้ได้เลือกชิมเลือกซื้อ ส่วนภายในร้านมีโต๊ะ 3 ตัวและมีเก้าอี้ประมาณ 20 ตัว เมื่อมองไปรอบ ๆ เต็มไปด้วยผู้คนทั้งชายและหญิงต่างก็กำลังก้มหน้าก้มตารับประทานอาหารอย่างเร่งรีบ...”

(นางสาว ก (นามสมมติ))

ส่วนกลวิธีการเขียนเนื้อเรื่อง จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่านักศึกษานิจะใช้กลวิธีในการดำเนินเรื่องราวชีวิตประวัติโดยใช้ตัวผู้เขียนเองเป็นตัวดำเนินเรื่อง และใช้ตัวบุคคลในพื้นที่เป็นตัวดำเนินเรื่อง นอกจากนี้นักศึกษามีวิธีการลำดับเรื่องหรือเรียบเรียงเนื้อหาที่แตกต่างกัน เบื้องต้นพบทั้งการลำดับตามเวลา และการลำดับตามประเด็นสำคัญ

การใช้กลวิธีเขียนความจบในสารคดีชีวิตประวัติจากผลงานของนักศึกษาผู้วิจัยศึกษาเบื้องต้นพบว่ามีกรเขียนความจบหลายวิธีขึ้นอยู่กับผู้เขียนว่าจะจบแบบใด ส่วนใหญ่จะจบแบบสรุปเรื่องราวของบุคคลทั้งหมด ผู้วิจัยยังเห็นว่านักศึกษามีความสามารถเขียนความจบได้แตกต่างไปจากการสอนในรายวิชา คือ นักศึกษา

สามารถพรรณนาความเจ็บเป็นภาพของข้าวขาหมูผสมผสานกับคำพูดของเจ้าของร้านที่มีความสุขกับการได้ทำอาหารให้ลูกค้าได้รับประทาน ดังความว่า

“ข้าวขาหมูหน้าตาน่ารับประทาน เสิร์ฟคู่กับน้ำจิ้มสูตรพิเศษที่ทางร้านทำขึ้นมาเอง ถูกลำมาวางไว้บนโต๊ะโดยเจ้าของร้านที่ผ่านอะไรมามากมาย แต่ไม่เคยยอมแพ้ จนในที่สุดชีวิตของเธอก็ประสบความสำเร็จได้ เมื่อถามถึงบั้นปลายชีวิตว่าอยากจะทำต่อไปหรือจะหยุด คำตอบที่ได้รับกลับมาก็เพียงแค่ว่า ‘เราแค่อยากจะทำของอร่อยๆ ให้ลูกค้าได้กินแบบนี้ไปเรื่อย ๆ การเห็นลูกค้ามีความสุข นั่นก็คือความสุขของเราอย่างหนึ่งเช่นกัน’”

(นางสาว ข (นามสมมติ))

จากที่ผู้วิจัยได้รวบรวมและวิเคราะห์สารคดีชีวประวัติจากผลงานของนักศึกษาเบื้องต้น พบว่านักศึกษามีกลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติที่น่าสนใจ ทั้งการตั้งชื่อเรื่อง การเขียนความนำ การเขียนเนื้อเรื่อง และการเขียนความจบ ประกอบกับการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ศึกษากลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติในสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น วชิราภรณ์ ช่างหัวหน้า, สุภาพร คงศิริรัตน์ และวนิดา บำรุงไทย (2559) ศึกษา “กลวิธีการนำเสนอสารคดีชีวประวัติในคอลัมน์เรื่องจากปกของนิตยสาร ต.คน Magazine” และพบการศึกษากลวิธีการเขียนสารคดีของนักเขียนสารคดีที่มีชื่อเสียง เช่น วริศา หนูนุประการ (2545) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์สารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแหล่งข้อมูลและกลวิธีการนำเสนอสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล และวชิระ ดวงใจดี (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษางานเขียนสารคดีของอรสม สุทธิสาคร” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภาพชีวิตและกลวิธีการนำเสนอภาพชีวิตในงานเขียนสารคดีของอรสม สุทธิสาคร งานวิจัยที่ทบทวนมานี้ต่างกับกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยสนใจคือ ศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี และส่วนใหญ่เป็นการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ ไม่ได้รวบรวมผลเชิงสถิติว่ากลวิธีการเขียนทั้งการตั้งชื่อเรื่อง การเขียนความนำ การเขียนเนื้อเรื่อง และการเขียนความจบ กลวิธีใดที่ได้รับความนิยมมากที่สุด

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษา “กลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติ: กรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี” โดยจะศึกษากลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติทั้งการตั้งชื่อเรื่อง การเขียนความนำ การเขียนเนื้อเรื่อง และการเขียนความจบที่นักศึกษานิยมใช้เป็นข้อมูลเชิงสถิติ และจะนำข้อมูลเชิงสถิติดังกล่าวมาพิจารณาว่านักศึกษานำกลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติได้แตกต่างจากสิ่งที่สอนอย่างไร เพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชา การเขียนสารคดีโดยชี้ให้นักศึกษาเห็นว่าการเขียนสารคดีชีวประวัติมีกลวิธีที่หลากหลายมิได้จำกัดกรอบแต่เพียงสิ่งที่ผู้สอนได้สอนเท่านั้น หากนักศึกษาทราบความนิยมในการใช้กลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติและเรียนรู้ข้อแตกต่างจากสิ่งที่สอนก็จะเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับเปลี่ยน และสร้างสรรค์การเขียนให้ผลงานมีลักษณะเฉพาะตน เพื่อถ่ายทอดสาระสำคัญและความรู้สึกนึกคิดออกมาได้ดียิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี
2. เพื่อศึกษาความนิยมในการใช้กลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี

3. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะกลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติจากผลงานของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 รหัสนักศึกษา 60 ในปีการศึกษา 2561 จำนวนทั้งหมด 72 ผลงาน และจากผลงานของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 รหัสนักศึกษา 61 ในปีการศึกษา 2562 ในวิชาการเขียนสารคดี จำนวนทั้งหมด 71 ผลงาน รวมจำนวนทั้งสิ้น 143 ผลงาน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดีและสารคดีชีวประวัติ รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวกับกลวิธีการเขียนสารคดี เพื่อนำมาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์
2. รวบรวมงานเขียนสารคดีชีวประวัติจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี
3. วิเคราะห์กลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ความนิยมเป็นข้อมูลเชิงสถิติ
4. เรียบเรียงผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยกลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติกรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดีจำนวน 143 ผลงาน พบว่านักศึกษามีกลวิธีการเขียนตามองค์ประกอบของสารคดี คือ การตั้งชื่อเรื่อง การเขียนความนำ การเขียนเนื้อเรื่อง และการเขียนความจบ ดังจะอภิปรายต่อไปนี้

5.1 กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่องมีความสำคัญสำหรับการเขียนสารคดี เพราะเป็นส่วนแรก ที่ผู้อ่านจะมองเห็นและสร้างความสนใจเบื้องต้นให้ผู้อ่านอยากติดตามอ่านเรื่องราวที่เขียน ซึ่งกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องของสารคดีชีวประวัติกรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดีจำนวน 143 ผลงาน พบว่านักศึกษามีกลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง 8 กลวิธี โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การบอกเนื้อหาตรงไปตรงมา พบจำนวน 68 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 47.55 การใช้ความคลุมเครือ พบจำนวน 26 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 18.18 การเล่นเสียงสัมผัสคล้องจอง พบจำนวน 16 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 11.19 การใช้ความเปรียบเทียบ พบจำนวน 11 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 7.69 การใช้คำหลักนำหน้าตามด้วยข้อความที่เป็นส่วนขยาย พบจำนวน 9 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 6.29 การซ้ำคำ

พบจำนวน 6 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 4.20 การเล่นคำ พบจำนวน 6 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 4.20 และการใช้กลุ่มคำหรือวลีมาเรียงต่อกัน พบจำนวน 1 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 0.70 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 การบอกเนื้อหาตรงไปตรงมา

การตั้งชื่อเรื่องโดยบอกเนื้อหาตรงไปตรงมา คือ ผู้เขียนจะแสดงสาระของเรื่องอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและทราบได้ทันทีว่าผู้เขียนกำลังจะนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับอะไรและเรื่องอยู่ในความสนใจของตนหรือไม่ เช่น “คุณลุงชายกำวยเดี่ยว” (นางสาว ค (นามสมมติ)) เป็นการตั้งชื่อแบบบอกให้ผู้อ่านทราบว่าเรื่องราวที่ผู้เขียนกำลังจะนำเสนอ นั้นเป็นเรื่องของผู้ชายที่มีอายุและมีอาชีพชายกำวยเดี่ยว

5.1.2 การใช้ความคลุมเครือ

การตั้งชื่อเรื่องโดยใช้ความคลุมเครือ เป็นการตั้งชื่อในรูปของกลุ่มคำหรือวลีที่ไม่บอกเล่าหรือชี้แนะเกี่ยวกับเนื้อหาของเรื่องมากนัก แต่จะสร้างความสนใจให้ผู้อ่านเกิดความสงสัย ต้องการทราบเรื่องราวและติดตามอ่าน เช่น “อาชีพที่ถูกมอง (ข้าม)” (นางสาว ง (นามสมมติ)) เป็นวลีที่ชวนให้ผู้อ่านคิดว่าอาชีพที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอคืออาชีพอะไร ในที่นี้คืออาชีพดูแลรักษาศพในห้องเก็บศพ

5.1.3 การเล่นเสียงสัมผัสคล้องจอง

การตั้งชื่อเรื่องโดยการเล่นเสียงสัมผัสคล้องจองนี้ ผู้เขียนตั้งใจจะเล่นเสียงสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ ทำให้ชื่อเรื่องมีเสียงสัมผัสที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน เช่น “ลูกขึ้นหลากไม้สร้างรายได้ให้ชีวิต” (นางสาว จ (นามสมมติ)) มีการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ “ล” ในคำว่า “ลูก” กับ “หลาก” เล่นเสียงสัมผัสสระอา ในคำว่า “หลาก” “สร้าง” “รายได้” และเล่นเสียงสัมผัสสระไอ-อู ในคำว่า “ไม้” “ได้” “ให้”

5.1.4 การใช้ความเปรียบ

การตั้งชื่อเรื่องโดยใช้ความเปรียบนี้ เป็นการตั้งชื่อในรูปแบบของสัญลักษณ์หรือวลีที่มีความหมายแฝง เช่น “เส้นทางดอกไม้สีม่วง...ณัฐวุดฒิ ภาควิวัฒน์” (นางสาว จ (นามสมมติ)) คำว่า “ดอกไม้สีม่วง” ในที่นี้เป็นสัญลักษณ์ของเพศที่สามซึ่งเป็นเจ้าของชีวประวัติ

5.1.5 การใช้คำหลักนำหน้าตามด้วยข้อความที่เป็นส่วนขยาย

การตั้งชื่อเรื่องลักษณะนี้ ผู้เขียนจะเริ่มด้วยคำ วลี หรือชื่อของเจ้าของชีววัตินำหน้า แล้วตามหลังด้วยกลุ่มข้อความที่เป็นส่วนขยาย เพื่อแสดงให้เห็นรายละเอียดของเนื้อหามากขึ้น และจะใช้เครื่องหมายทวิภาค (:) คั่นระหว่างคำหลักกับส่วนขยาย เช่น “เคคร: Rapper ผู้เดินตามความฝัน” (นางสาว ข (นามสมมติ)) เป็นการตั้งชื่อโดยใช้นามแฝงเป็นคำหลัก แล้วใช้เครื่องหมายทวิภาค คั่นตามด้วยส่วนขยายความว่าบุคคลที่ชื่อ “กร” กำลังเดินตามความฝันของตนเอง คือการเป็นนักร้องแนวเพลงแร็ปที่มีชื่อเสียง

5.1.6 การซ้ำคำ

การตั้งชื่อเรื่องโดยการซ้ำคำ คือการนำคำที่มีความหมายเหมือนกันมากล่าวซ้ำ เพื่อให้เกิดดุลของเสียงหรือความหมาย อีกทั้งต้องการเน้นย้ำสาระสำคัญของชื่อเรื่องให้มีความชัดเจน เช่น “เสียสละกาย เสียสละใจ อุทิศแก่สังคม” (นางสาว ข (นามสมมติ)) มีการซ้ำคำว่า “เสียสละ” เพื่อเน้นย้ำความหมายของความเสียสละกายและใจของคนที่เป็นอาสาสมัครทำประโยชน์เพื่อคนในสังคม

5.1.7 การเล่นคำ

การตั้งชื่อเรื่องโดยการเล่นคำ เป็นกลวิธีการตั้งชื่อที่ผู้เขียนนำคำที่มีรูปหรือเสียงพ้องกันหรือใกล้เคียงกันมาเล่นในเชิงเสียงและความหมาย เช่น “ปู่สุขกับงานที่สุขที่สุด” (นางสาว ฉ (นามสมมติ)) มีการเล่นคำว่า “สุข” ที่มีรูปและเสียงเหมือนกันแต่มีความหมายแตกต่างกัน คือ “สุข” ที่เป็นชื่อเจ้าของชีวประวัติกับ “สุข” ที่มีความหมายว่าสบายกายสบายใจ

5.1.8 การใช้กลุ่มคำหรือวลีมาเรียงต่อกัน

การตั้งชื่อลักษณะนี้ เป็นการนำถ้อยคำ กลุ่มคำ หรือวลีที่บอกเนื้อหาหมาเรียงต่อกันและทำให้เกิดความต่อเนื่องสัมพันธ์กันในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น “จน...สร้างสายเลือด หึงแกร่ง ใจอาสา รักกิจกรรม” (นางสาว ญ (นามสมมติ)) เป็นการตั้งชื่อที่นำคำหรือกลุ่มคำมาเรียงต่อกันเพื่อจะสื่อความถึงผู้หญิงคนหนึ่งที่มีชีวิตอึดคัดขาดสน แต่เธอมีจิตใจที่แข็งแกร่ง อดทนต่ออุปสรรคในชีวิต เป็นคนที่มีใจช่วยเหลือผู้อื่นและรักในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เป็นนางรำ เป็นพิธีกร ประกวดร้องเพลง และแข่งตอบปัญหาทางวิทยาศาสตร์ระหว่างการเรียนอยู่เสมอ

5.2 กลวิธีการเขียนความนำ

การเขียนความนำเป็นส่วนแรกหรือส่วนต้นของข้อเขียนสารคดีที่บอกสาระของเรื่อง มีส่วนสำคัญที่จะสร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่านและสร้างความสนใจของผู้อ่านให้เกิดความต้องการติดตามอ่านสารคดีโดยตลอดเรื่อง ความนำนั้น อาจมีความยาวมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้เขียน อาจเริ่มต้นเพียงข้อความเดียวจนกระทั่งถึงหนึ่งย่อหน้าสั้นหรือยาวสองถึงสามย่อหน้าก็ตาม ส่วนกลวิธีการเขียนความนำของสารคดีชีวประวัติกรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี จำนวน 143 ผลงาน พบว่านักศึกษามีกลวิธีการเขียนความนำ 6 กลวิธี โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความนำแบบพรรณนา พบจำนวน 64 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 44.76 ความนำแบบผสมผสาน พบจำนวน 33 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 23.08 ความนำแบบบรรยาย พบจำนวน 25 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 17.48 ความนำแบบอ้างคำพูดหรือวาทะของบุคคล พบจำนวน 9 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 6.29 ความนำแบบตั้งคำถาม พบจำนวน 6 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 4.20 และความนำแบบสรุปประเด็น พบจำนวน 6 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 4.20 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 ความนำแบบพรรณนา

การเขียนความนำแบบพรรณนา เป็นการให้ภาพบรรยากาศของเรื่อง เพื่อดึงดูดความสนใจให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมกับสิ่งที่ผู้เขียนได้เห็น

ได้ยิน ได้กลิ่น และได้สัมผัส หรือมุ่งให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพผ่านการเลือกเฟ้น
ถ้อยคำแล้วเป็นอย่างดีมากกว่าจะเป็นการเล่าเรื่องให้เห็นรายละเอียดเพียง
อย่างเดียว เช่น ความนำเรื่อง “ให้ลูกยางนำทางฝัน” ที่พรรณนาให้ภาพบรรยากาศ
ของสนามวอลเลย์บอลและภาพการเตรียมตัวฝึกซ้อมกีฬาเพื่อนำไปสู่เรื่องราว
ของ จุฑารัตน์ มุลตรีพิลา นักวอลเลย์บอลหญิงทีมชาติไทย ดังความว่า

“เรื่องที่ตกลงสู้ฟันกระทบกับแสงไฟในอาคารขนาดใหญ่ ผู้คนมากมาย
ทั้งชายและหญิงกำลังเตรียมตัวที่จะฝึกซ้อมกีฬา กัน กระเป่าเป่าใบใหญ่ที่ข้างในมี
อุปกรณ์ป้องกันกราดเจ็บต่าง ๆ ครบครัน รวมทั้งกระดิกนิ้ววางอยู่บนที่นั่งยัง
รอดอยนักกีฬามาใช้บริการเสมอ และในสนามพื้นยางมีเสียงลูกวอลเลย์บอลที่โดน
ตบกระทบพื้นสนามเหมือนเป็นสัญญาณบอกให้นักกีฬาที่กำลังนั่งอบอุ่นร่างกาย
ลงสู่สนามซ้อม”

(นาย ก (นามสมมติ))

5.2.2 ความนำแบบผสมผสาน

การเขียนความนำแบบผสมผสาน เป็นการนำกลวิธีการเขียนความนำ
ตั้งแต่ 2 วิธีขึ้นไปมาผสมผสานกัน เป็นกลวิธีที่พบรองลงมาจากกลวิธีการเขียน
ความนำแบบพรรณนา เช่น ความนำเรื่อง “ลุงวิเชียร เขียนไก่อีสองทศวรรษ”
ใช้กลวิธีการอ้างคำพูดของเจ้าของประวัติที่เป็นพ่อค้าขายไก่อ่าง ผสมผสานกับ
การพรรณนาภาพการย่างไก่อบนรถชาแล้ง พรรณนาถึงกลิ่นหอมของไก่อ่าง และ
เสียงแตรเรียกลูกค้า ดังความว่า

“อยากได้เงิน ก็ต้องไปหาเงิน ไม่ใช่ให้เงินมาหา” คำพูดของคุณลุงที่ยึด
อาชีพขายไก่อ่างมานานกว่า 20 ปี พูดพร้อมกับพลิกไก่อี่จวนใกล้จะสุกไปมา กลิ่น
เนื้อไก่อ่ที่ถูกหมักด้วยเครื่องเทศหลายชนิดพากันส่งกลิ่นหอมบนเตาด่านดั้งเดิม
บนรถเข็นแบบชาแล้งที่ถูกพวงด้วยมอเตอร์ไซค์สีแดงคาดดำ หากได้ยินเสียงแตร
ดังแป้นแป้น ถือเป็นสัญญาณ บอกการมาถึงของพ่อค้าขายไก่อ่างที่ผู้คนในละแวกนี้
ต่างพากันเรียกขานว่า ‘ตาไก่อ่’

(นางสาว น (นามสมมติ))

5.2.3 ความนำแบบบรรยาย

การเขียนความนำแบบบรรยาย เป็นความนำที่นำเสนอด้วยการบรรยาย ให้ภาพบรรยากาศ เหตุการณ์ สถานการณ์ สถานที่หรือบุคคลมีลักษณะคล้ายกับพรรณนาแต่จะเน้นรายละเอียดเป็นลำดับขั้นตอนตามที่เห็นจริง เช่น ความนำเรื่อง “แบบทดสอบของชายชื่อ ‘ลิตซ์’” ได้บรรยายให้รายละเอียดของการเตรียมวัตถุดิบอย่างถั่ว มัน เผือก และถั่วแระ เพื่อนำไปต้มและเตรียมขาย ซึ่งเป็นอาชีพของผู้ชายที่ชื่อ “ลิตซ์” ดังความว่า

“ห้องฟ้าสีดามีเพียงแสงเล็กน้อย มีชายวัยกลางคนลุกจากเตียงนอนเดินมาหยิบท่อนไม้เพื่อที่จะใช้เป็นเชื้อเพลิง พลังหยิบหม้อใหญ่มาวางตั้งรอให้น้ำเดือด นำถั่วที่ผ่านการคัดสรรมาอย่างดีใส่ลงในหม้อ นอกจากถั่วก็ยังมี มัน เผือก และถั่วแระ เมื่อฟ้าสว่างก็ถึงเวลาที่ทุกอย่างสุกได้ที่ ชายคนนี้ไม่กลัวน้ำร้อนแม้แต่นิดเดียว ตักถั่วที่สุกออกมาด้วยความเคยชินมาจัดเรียงบนตะกร้าของรถซาเล้ง อีกทั้ง มัน เผือก และถั่วแระนำมาตัด ตกแต่งอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย”

(นางสาว ป (นามสมมติ))

5.2.4 ความนำแบบอ้างคำพูดหรือวาทะของบุคคล

การเขียนความนำลักษณะนี้ เป็นการนำคำพูดตอนใดตอนหนึ่งของบุคคลที่เป็นเจ้าของชีวิตประวัติมาเป็นส่วนนำเรื่อง เช่น ความนำเรื่อง “ความเชื่อ” เริ่มด้วยคำพูดของนักร้องหนุ่มแนวแร็ปที่คิดว่าการมีชื่อเสียงจากการเป็นนักร้องนั้นเป็นเพียงเรื่องที่คนพูดถึงกันแค่ช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ดังความว่า

“การมีชื่อเสียงมันไม่แน่นอน มันผ่านมาแล้วมันก็ผ่านไปอยู่ดี มันก็แค่เป็นประเด็นทอล์คออฟเดอะทาวน์แค่ช่วงเวลาเดียวแล้วมันก็หายไป” นี่เป็นคำพูดของแร็ปเปอร์หนุ่มที่กำลังมีชื่อเสียงอยู่ ณ เวลานี้...”

(นางสาว ป (นามสมมติ))

5.2.5 ความนำแบบตั้งคำถาม

การเขียนความนำลักษณะนี้ เป็นการเริ่มต้นเรื่องด้วยประโยคคำถาม เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและต้องการค้นหาคำตอบเกี่ยวกับเรื่อง ที่อ่าน เช่น เรื่อง “สมานบาดแผลด้วยแรงใจของครอบครัว” เริ่มความนำด้วยการตั้งคำถามกับผู้อ่านให้ลองพิจารณาความรู้สึกแรกของตนเองเมื่อได้ยิน ประโยคว่า “เวลาทุกนาทีมีค่า” เพื่อจะเชื่อมโยงไปสู่เรื่องราวของเจ้าของชีวประวัติ ชื่อ “ลุงศักดิ์” ที่ใช้เวลาในการดำเนินชีวิตอย่างคุ้มค่าคือทำงานก่อสร้างเป็น อาชีพหลักในเวลากลางวัน และทำอาชีพเสริมเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ในเวลากลางคืน ส่วนเวลาเข้ามิดได้ขับมอเตอร์ไซด์รับจ้างเป็นอาชีพเสริมอีก ดังความว่า

“เชื่อกันว่าหลายคนคงเคยได้ยินประโยคที่สร้างแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิต ใ่ว่า ‘เวลาทุกนาทีมีค่า’ ความรู้สึกแรกหลังจากได้ยินคำพูดนี้คุณคิดอย่างไร...”

(นางสาว ผ (นามสมมติ))

5.2.6 ความนำแบบสรุปประเด็น

การเขียนความนำลักษณะนี้ เป็นการเขียนความนำแบบสรุปประเด็น หรือสรุปสาระสำคัญของเรื่องทั้งหมด คือเนื้อหาของความนำจะมีความครอบคลุม ในประเด็นคำถามหลัก ๆ เช่น เรื่องของใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร เหมือนการเกริ่นนำแล้วจึงขยายรายละเอียดในตัวเนื้อเรื่อง เช่น ความนำเรื่อง “โบว์กับชีวิตที่เริ่มจาก ‘ศูนย์’” ที่กล่าวถึงชีวิตของผู้หญิงชื่อ “โบว์” เธอเป็น สาวชาวใต้ และกล่าวถึงรูปร่างลักษณะ การใช้ชีวิตตั้งแต่เด็กจนโตที่ลำบาก เพราะความยากจน จนถึงวันที่เธอประสบความสำเร็จในชีวิต ดังความว่า

“ชีวิตเด็กสาวได้ ตัวเล็ก ดำๆ ผมหยิกๆ มุ่งหน้าเข้าสู่เมืองหลวงหลังจากที่เธอเรียนจบเพียงแค่ชั้น ม. 6 ความตั้งใจของเธอคือเอาใบปริญญาใบแรกกลับมาให้พ่อกับแม่ได้ชื่นใจเหมือนลูกคนอื่นเขา เมื่อเข้าเรียนมหาวิทยาลัยรามคำแหง ชีวิตของเธอไม่ค่อยราบรื่นมากนักเพราะเธอต้องเรียนและทำงานไปพร้อมๆ กัน เนื่องจากฐานะทางบ้านของเธอยากจน เธอผ่านเรื่องราวและอุปสรรคมากมายจนเรียนจบเมื่อเวลาผ่านไปหลายปีเธอประสบความสำเร็จหลายด้าน จนเรียกได้ว่า ‘เธอมีพร้อมทุกอย่าง’”

(นางสาว พ (นามสมมติ))

5.3 กลวิธีการเขียนเนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องคือส่วนที่เป็นสาระสำคัญที่ผู้เขียนสารคดีต้องการนำเสนอเรื่องราวให้แก่ผู้อ่านทราบ ซึ่งการเขียนเนื้อเรื่องของสารคดีชีวประวัติกรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี ในที่นี้ผู้วิจัยจะแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ กลวิธีในการดำเนินเรื่องและกลวิธีในการลำดับเรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.3.1 กลวิธีในการดำเนินเรื่อง

กลวิธีในการดำเนินเรื่อง คือ การทำให้เรื่องที่เขียนเคลื่อนไหวหรือเดินไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องโดยมีการกำหนด “มุมมอง” หรือผู้ดำเนินเรื่อง ซึ่งกลวิธีในการดำเนินเรื่องของสารคดีชีวประวัติกรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดีจำนวน 143 ผลงาน พบ 2 กลวิธี โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การใช้ตัวบุคคลในพื้นที่เป็นตัวดำเนินเรื่อง พบจำนวน 133 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 93.01 และการใช้ตัวผู้เขียนเองเป็นตัวดำเนินเรื่อง พบจำนวน 10 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 6.99 ดังนี้

5.3.1.1 การใช้ตัวบุคคลในพื้นที่เป็นตัวดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องในลักษณะนี้คือการที่ผู้เขียนสารคดีชีวประวัติใช้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องเป็นตัวดำเนินเรื่อง หรือผู้เขียนเลือกการเล่าเรื่องโดย

ผ่านมุมมองของบุคคลที่เป็นเจ้าของชีวประวัติ เช่น เรื่อง “จงอางศึก ชื่อเบิ้ม” ที่ผู้เขียนให้เรื่องดำเนินผ่านเจ้าของชีวประวัติชื่อ “เบิ้ม” ผู้เป็นอดีตทหารในหน่วยรบพิเศษจงอางศึก โดยใช้มุมมองการเล่าเรื่องด้วยสรรพนามบุรุษที่ 3 เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่อาจคาดเดาสถานการณ์ได้ในขณะที่ชும்โจมตีพวกเวียดนาม ในสงครามเวียดนาม เมื่อปี พ.ศ. 2513 และต้องเผชิญความลำบากจากเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปไม่นานก็ทำให้ทหารเบิ้มมีความกล้าและเรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ระหว่างการทำสงคราม ดังความว่า

“ชายหนุ่มไม่อาจคาดเดาเหตุการณ์นั้นได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ความคิดชும்โจมตีพวกเวียดนามตอนนั้นได้หายไปจากสมองของเขาชั่วขณะ เพราะเกิดจากสภาวะรอบข้างที่กลั่นแกล้ง ฝนที่ตกลง ทำให้บังเกอร์ที่เขาใช้หลบภัย เกิดน้ำท่วม ทำให้ทหารหนุ่มต้องเข้าไปนอนในป่าที่เต็มไปด้วยยุงที่นับว่าเป็นพาหะนำโรคที่เขาไม่ปรารถนาจะพบเจอ หลังจากได้ประสบการณ์การชும்โจมตีอยู่สองคืน ทหารเบิ้มเริ่มสังเกตวิธีการชும்โจมตีจากทหารรุ่นพี่ ทำให้เขาพร้อมที่จะเปิดประตูความกล้าในใจเข้าสู่สงครามมากยิ่งขึ้น”

(นางสาว ม (นามสมมติ))

5.3.1.2 การใช้ตัวผู้เขียนเองเป็นตัวดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องในลักษณะนี้คือจะใช้ตัวผู้เขียนเป็นตัวกลางในการเล่าเรื่องหรือนำเสนอเรื่องราวผ่านอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนเอง เช่น เรื่อง “งู กฤษณา: เบื้องหลังความงดงามแห่งผู้วายชนม์” ที่ผู้เขียนให้ตัวเองเป็นคนดำเนินเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 คือ “ผม” เล่าถึงบรรยากาศขณะที่เดินเข้าวัดมุ่งไปยังศาลาสวดศพเพื่อจะเข้าไปพูดคุยกับเจ้าของชีวประวัติตามที่นัดหมายไว้คือคุณงู กฤษณา แซ่ไคว ซึ่งเป็นช่างแต่งหน้าศพ ดังความว่า

“ผมเดินฝ่าฝูงชนมาจนมาหยุดยืนอยู่หน้าศาลาสวดศพเจ็ด สายตาผมเริ่มสอดส่องมองหาผู้นัดหมายที่พาผมมาถึงที่นี่ในวันนี้ และข้างหน้านั้นเอง สตรีร่างท้วม ผิวคล้ำ ไร้ผมสั้นผูกจุกจนเหมือนผู้ชายอยู่ในที่ ชุดสีกรมท่าที่เป็นลักษณะของชุดกู้ภัยที่เธอสวมอยู่นั้น ก็ยิ่งทำให้ผมมองหาเธอได้ง่ายยิ่งขึ้น เมื่ออย่างเท่าเข้าไปใกล้เสียงทักทายตามธรรมเนียมของคนไทยก็เริ่มขึ้น ผมเริ่มกล่าวทักทายสวัสดิ์ที่ทุ่งและเหล่าพี่ๆ อาสากู้ภัยอย่างผู้มาใหม่ที่ยังไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ใบหน้าที่ยิ้มแย้มและสายตาเป็นมิตรที่ตอบกลับมานั้นเริ่มทำให้ผมผ่อนคลายขึ้น ความสับสนและความเคอะเขินเมื่อสักครู่เริ่มหายไป พร้อมกับที่ความสงสัยเริ่มก่อตัว ‘ผมมาทำอะไรที่วัดนี้’ ใช่มั้ยครับ ผมไม่ได้มางานศพ แต่ผมมีนัดกับช่างแต่งหน้าในงานศพครับ”

(นาย ข (นามสมมติ))

5.3.2 กลวิธีในการลำดับเรื่อง

กลวิธีในการลำดับเรื่อง คือ การเรียบเรียงเนื้อหาของเรื่องให้ต่อเนื่องสัมพันธ์กันตามลำดับ ส่วนกลวิธีในการลำดับเรื่องของสารคดีชีวประวัติกรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษานิเทศการเขียนสารคดีจำนวน 143 ผลงาน พบ 2 กลวิธี โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การลำดับตามเวลา พบจำนวน 112 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 78.32 และการลำดับตามประเด็นสำคัญ พบจำนวน 31 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 21.68 ดังนี้

5.3.2.1 การลำดับตามวันเวลา

การลำดับตามเวลา คือ การลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหรือหลัง โดยปกติแล้วการเขียนสารคดีชีวประวัติจะลำดับเรื่องตามช่วงชีวิตของเจ้าของชีวประวัติ เริ่มต้นด้วยภูมิหลังและประวัติของบุคคลนั้นๆ ตั้งแต่ชาติกำเนิด ช่วงชีวิตในวัยเยาว์ การศึกษา การทำงาน จนกระทั่งชีวิตในปัจจุบัน เช่น เรื่อง “นาในกรุง” (นางสาว ข (นามสมมติ)) กล่าวถึงเรื่องราวของวรรณ ขำคล้าย หรือนา ผู้เป็นเจ้าของร้านขายของเก่าโดยลำดับเรื่องตามเวลาตั้งแต่ช่วงวัยเด็กจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

ความเป็นมาในวัยเด็ก ผู้เขียนได้กล่าวถึงเจ้าของชีวประวัติในวัยเด็กว่าเป็นคนจังหวัดพัทลุง มีพี่น้อง 5 คน มีนิสัยร่าเริง สนุกสนาน และชอบช่วยเหลือผู้อื่นทั้งช่วยเหลือพ่อแม่ทำนาและสอนการบ้านให้น้อง ดังความตอนหนึ่งว่า

“...นามีพี่น้องทั้งหมด 5 คน นามเป็นคนที่ 3 นิสัยของนาทำให้พ่อแม่ไม่เดือดร้อนและเป็นที่รักของคนในบ้านและที่โรงเรียน...”

การศึกษา ผู้เขียนได้กล่าวถึงเจ้าของชีวประวัติว่าเรียนในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านโคขุนจังหวัดพัทลุง ระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนพัทลุง และระดับปริญญาตรีที่วิทยาลัยครูสงขลา ดังความตอนหนึ่งว่า

“...นาอ่านหนังสือเยอะ และได้ไปสอบเอ็นทรานซ์ที่มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ แต่สอบไม่ติดจึงไปสอบเข้าวิทยาลัยครูสงขลา คณะครุศาสตร์ สาขาสังคมศึกษา จังหวัดสงขลา นานาได้เรียนในคณะที่ใฝ่ฝันทำให้เธอรู้และไม่คิดจะทอดทิ้ง...”

การทำงานและการสร้างครอบครัว ผู้เขียนได้กล่าวถึงเจ้าของชีวประวัติว่าไม่สามารถสอบบรรจุครูได้สำเร็จ แม้จะสมัครสอบหลายครั้งแล้วก็ตาม นานาจึงตัดสินใจทำงานบริษัท และได้พบกับสามีที่ในตอนนั้นเขามีหน้าที่ในการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่บริษัท หลังจากนั้นเธอลาออกจากบริษัทมาทำงานค้าขายทั่วไป ดังความว่า

“...หญิงวัยกลางคนเริ่มต้นขายทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นขายผลไม้ ขายผัก ขายปลา เพื่อประทังชีวิตของตนเองกับสามีจนกระทั่งได้กำเนิดผู้หญิงหน้าตาน่ารักหนึ่งคน”

ชีวิตในปัจจุบัน ผู้เขียนได้กล่าวถึงเจ้าของชีวประวัติว่านามีชีวิตที่ประสบความสำเร็จด้วยการเปิดร้านขายของเก่า ดังความตอนหนึ่งว่า

“...เธอจึงได้ไปสอบถามเรื่องเกี่ยวกับการเปิดร้านขายของเก่าจากเพื่อนของสามีโดยที่ตัวเธอเองได้เริ่มจากการตระเวนหาร้านของเก่าและให้บริการขายของเก่าต่าง ๆ สละเงินไปเรื่อยๆ จนได้เปิดร้านขายของเก่าใหญ่โต...”

5.3.2.2 การลำดับตามประเด็นสำคัญ

การลำดับตามประเด็นสำคัญ คือ การลำดับเรื่องที่คำนึงถึงความน่าสนใจ การชักจูงใจผู้อ่านเป็นสำคัญ วิธีนี้จะนำเสนอเนื้อหาหรือประเด็นที่สำคัญ น่าสนใจ หรือเป็นประโยชน์เป็นลำดับแรกและเรียงความสำคัญรองลงมาตามลำดับ เช่น เรื่อง “ลูกวิเชียร เขียนไปไกลสองทศวรรษ” (นางสาว น (นามสมมติ)) กล่าวถึงเรื่องราวของลูกวิเชียร กล่าวดี ผู้มีอาชีพขายไปอย่าง โดยลำดับเรื่องตามประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประเด็นแรก กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการขายไถ่อย่าง ดังความว่า

“...เมื่อ ปี 2540 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ จึงย้ายไปทำงานส่งของที่ประเทศไต้หวัน เมื่อกลับไทยได้ยกถิ่นฐานมาอยู่จังหวัดสระบุรี จึงคิดริเริ่มที่จะประกอบอาชีพเพื่อสร้างตัว ประจวบกับสามีของลูกสาวทำอาชีพขายไถ่อย่าง จึงไม่รอช้าที่จะลงไปขายตุ๊กตักครั้ง โดยใช้สูตรหมักไถ่จากถิ่นเดิมของตนเองคือจังหวัดกำแพงเพชร...”

ประเด็นที่สอง กล่าวถึงกลยุทธ์ในการขายไถ่อย่าง ดังความว่า

“กลยุทธ์การขายในปัจจุบันส่วนใหญ่จะทำร้านเพื่อสะดวกต่อการซื้อขาย แต่คุณลุงท่านนี้กลับคิดแตกต่างที่ขับรถซาเล้งพาไถ่อย่างเล็ครสไปส่งลูกค้าถึงหน้าบ้าน”

ประเด็นที่สาม กล่าวถึงอุปสรรคในการขายไถ่อย่าง ดังความว่า

“เขากล่าวว่าเมื่อโลกเปลี่ยนไป ธุรกิจจากบรรดานายทุนใหญ่เข้ามาถึงถิ่นของผู้คนแถวนี้ มีช่วงที่ขายไม่ได้ แต่ไม่เคยท้อ ทำต่อไป ‘ตอนขายได้ประมาณหกเจ็ดปี มีพวกธุรกิจไถ่อย่างมาเปิดแถวนี้ ช่วงนั้นคนไปซื้อไถ่ไปเปิดใหม่กันเยอะ ขายไม่ค่อยได้ แต่ก็ไม่ท้อ ขับไปขายที่อื่นแทน”

ประเด็นที่สี่ กล่าวถึงการขายไถ่อย่างนำความสำเร็จมาให้แก่ชีวิต ดังความว่า

“เขากล่าวว่า อีกใจก็อยากหยุดขาย เพราะด้วยอายุที่มากขึ้น กอปรกับความฝันที่ตั้งใจส่งลูกเรียนลุล่วงแล้ว แต่อีกใจก็เสียดาย ขายไถ่อย่างถือเป็นอาชีพที่นำความสำเร็จมาให้หลายอย่าง ‘ไม่อยากทิ้งไป”

5.4 กลวิธีการเขียนความจบ

การเขียนความจบเป็นส่วนที่สำคัญของงานเขียนสารคดี เป็นการปิดเรื่องสารคดีที่เขียนมาทั้งหมดเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกประทับใจสุดท้ายที่ได้ติดตามอ่านเรื่องราวมาจนครบถ้วนแล้ว กลวิธีการเขียนความจบของสารคดีชีวิตประวัติกรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดีจำนวน 143 ผลงาน พบว่านักศึกษามีกลวิธีการเขียนความจบ 6 กลวิธี โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความจบแบบย่อเรื่องราวทั้งหมด พบจำนวน 38 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 26.57 ความจบด้วยทัศนะหรือมุมมองของผู้เขียน พบจำนวน 37 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 25.87 ความจบแบบผสมผสาน พบจำนวน 19 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 13.29 ความจบด้วยเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งของเจ้าของชีวิตประวัติ พบจำนวน 18 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 12.59 ความจบด้วยการย้อนหลัง พบจำนวน 17 ผลงาน

คิดเป็นร้อยละ 11.89 ความจบด้วยการอ้างคำพูดของบุคคล พบจำนวน 14 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 9.79 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.4.1 ความจบแบบย่อเรื่องราวทั้งหมด

ความจบลักษณะนี้เป็นการย่อเรื่องหรือสรุปเรื่องราวทั้งหมดของเจ้าของชีวประวัติ หรือเป็นการเก็บรวบรวมสาระสำคัญนำมากล่าวไว้ตอนท้าย เช่น เรื่อง “เส้นทางดนตรี...เส้นทางที่ให้มากกว่าถ้วยรางวัล” ที่ผู้เขียนได้เขียนความจบแบบสรุปเรื่องราวของเด็กหนุ่มที่ชอบเล่นดนตรีประเภทเครื่องเป่าและได้เข้าไปสมัครวงโยธวาทิต จนเกิดความรู้สึกที่เปลี่ยนแปลงไป จากที่เข้ามาสมัครเล่นดนตรีเพียงแค่ความชอบและอยากโดดเด่น กลายเป็นความรักความผูกพันเสมือนดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ความว่า

“6 ปีที่ทุ่มเทให้กับดนตรี เขาไม่เคยเสียใจเลยที่เลือกเดินเข้าไปสมัครวงโยธวาทิตในวันนั้นจากแค่ชอบ อยากเล่น อยากเท่ ก็แปรเปลี่ยนเป็นความผูกพัน ผสมผสานกับความมุ่งมั่นตั้งใจที่มีอยู่ จึงได้ผลผลิตออกมาเป็นความสำเร็จและความภาคภูมิใจ และเขาเชื่อว่าต่อไปเขาจะทำงานอะไร เรียนที่ไหน ดนตรียังคงมีบทบาท อยู่กับเขาเสมอ จะเป็นทั้งโอกาส เป็นเพื่อน เป็นของขวัญ และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เขาเหมือนที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของดนตรี”

(นางสาว ร (นามสมมติ))

5.4.2 ความจบด้วยทัศนะหรือมุมมองของผู้เขียน

ความจบลักษณะนี้เป็นการแสดงทัศนะหรือมุมมองของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องราวชีวิตของบุคคลที่น่าเสนอ เช่น เรื่อง “อาสาสมัครกู้ภัย สัจจะ 121” ที่จบด้วยการแสดงทัศนะของผู้เขียนว่ามนุษย์สามารถเลือกหรือกำหนดชีวิตของตนเองไปในทางที่ดีได้ เช่นเดียวกับผู้ชายชื่อ “ธีรพงษ์ เพ็ญวษา” ที่เลือกเสียสละตนเองเป็นอาสาสมัครกู้ภัยเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และเลือกที่จะไม่ผิดศีลธรรม ดังความว่า

“สิ่งที่น่าสนใจของชายคนนี่คือ การขอช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักสิ่งดีสิ่งผิด เลี่ยงสิ่งเลวผิด ถึงแม้คนรอบข้างจะทำหรือชักชวนก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผมคิดว่า ชีวิตของเรา เราสามารถเลือกได้ เราสามารถกำหนดเองได้ และเราสามารถปฏิเสธ สิ่งที่เราไม่อยากทำได้”

(นาย ค (นามสมมติ))

5.4.3 ความจบแบบผสมผสาน

ความจบลักษณะนี้ เป็นการนำกลวิธีการเขียนความจบตั้งแต่ 2 วิธีขึ้นไป มาผสมผสานกัน เช่น เรื่อง “แม่บ้านใจสู้...สู่ว่านหมูกระทะ” ที่เขียนความจบ โดยการย่อเรื่องราวของ “ป่าแก่น” ที่ทำอาชีพแม่บ้านและช่วยลูกสาวเปิดร้านขาย หมูกระทะ ผสมผสานกับคำพูดของป่าที่กล่าวถึงช่วงเวลาในการทำงาน และ จบด้วยผู้เขียนตั้งคำถามกับผู้อ่านให้คิดว่าสามารถมีใจสู้ในการดำเนินชีวิต ได้ถึงครึ่งหนึ่งของป่าแก่นหรือไม่ ดังความว่า

“จากร้านหมูกระทะที่มีเพียงไม่กี่โต๊ะ และมีเพียงไม่กี่คนที่รู้จัก เมื่อเวลา ผ่านไปกลายเป็นร้านที่ผู้คนต่างให้ความชื่นชอบและยินดีที่จะใช้เวลาออกรส ความอร่อยจากฝีมือของป่าแก่น จนทำให้ป่าแม่บ้านหัวใจสู้ มีบ้าน มีรถ มีเงินพอให้ เกือบออม... ‘ตอนเช้าเจ็ดโมง ป่าทำงานเป็นแม่บ้าน เลิกงานสี่โมงเย็นก็รีบมาตัม น้ำซูป เพื่อให้ทันเวลาเปิดร้าน กว่าจะปิดร้านได้กลับบ้านก็ตีสองต้องใช้เวลาทุกนาที ให้คุ้มค่า ลูกค้าของป่ารอป่าอยู่’ แม้จะมีความเหนื่อยเข้ามาตาโคม กัดกินร่างกาย ของป่าแก่นเพียงใดก็ไม่สามารถลดความใจสู้ของเธอลงไปได้เลย แล้วคุณล่ะ สู้ได้ถึง ครึ่งหนึ่งของหญิงคนนี้หรือยัง?”

(นางสาว ว (นามสมมติ))

5.4.4 ความจบด้วยเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งของเจ้าของชีวประวัติ

ความจบลักษณะนี้เป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งของเจ้าของ ชิวประวัติ ซึ่งมีการพรรณนาหรือบรรยายให้ภาพเหตุการณ์ เพื่อแสดงให้เห็น กิริยาอาการหรือความเคลื่อนไหวของบุคคลอย่างน่าสนใจและเพื่อเน้นย้ำให้เห็น วิธีชีวิตในปัจจุบันของเจ้าของชีวประวัติ เช่น เรื่อง “ปลายทางของความอดทน”

ที่จบเรื่องด้วยการให้ภาพบรรยากาศยามเช้า และแสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวของคุณตาสำเภา ชูสูง ที่ตื่นมาเปิดเครื่องจักรเพื่อเหลาไม้ไผ่ เตรียมไว้สำหรับสานแข่งขาย จวบจนเวลาเที่ยงคุณตาก็พักผ่อนเพื่อไปทานข้าวกับภรรยาของตน ดังความว่า

“ผ่านคืนรัตติกาล ความสว่างจากแสงอาทิตย์ในตอนเช้าตรู่เริ่มส่องสว่าง แสงแดดอบอุ่นในตอนเช้าผสมสานกับเสียงไก่ขันเจื้อยแจ้ว ทำให้ผู้คนที่กำลังหลับไหล ตื่นจากห้วงนิทรานอนยาวนาน เช่นเดียวกับคุณตาสำเภาที่ลุกขึ้นมาทำหน้าที่ของตน ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ เสียงเครื่องจักรของเครื่องเหลาไม้ไผ่ยังคงดังอย่างต่อเนื่อง จนได้ยินเสียงตีระฆังจากวัดบ่งบอกเวลาเที่ยงตรง คุณตาเอื้อมมือไปปิดเครื่องจักร ก่อนภรรยาจะเรียกทานข้าว”

(นางสาว ส (นามสมมติ))

5.4.5 ความจบด้วยการย้อนหลัง

ความจบลักษณะนี้จะสัมพันธ์กับความนำ คือ การนำเอาความของสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เป็นตอนเริ่มเรื่องมาใช้ในตอนปิดเรื่อง เช่น เรื่อง “ข. ข้างแต้มน้ำและความขลุ่ยพล” เริ่มเรื่องด้วยการพรรณนาเสียงปรบมือของนักท่องเที่ยวที่นั่งอยู่บนอัฒจันทร์เพื่อรอต้อนรับความขลุ่ยข้างและข้างที่กำลังออกมาแสดง แล้วจบลงด้วยการพรรณนาในกระบวนความแบบเดียวกัน แต่เป็นการกล่าวถึงเสียงปรบมือของนักท่องเที่ยวหลังการแสดงข้างจบสิ้น และต่างทยอยลุกจากที่นั่งลงมาให้อาหารข้าง อีกทั้งให้ภาพของความขลุ่ยข้างชื่อ “พล” ที่เป็นเจ้าของชีวิตประวัติกับข้างคู่ใจที่ชื่อ “แต้มน้ำ” เดินออกจากลานเพื่อไปเตรียมความพร้อมสำหรับการแสดงในวันต่อไป ดังความว่า

(ความนำ). . .“เสียงปรบมือที่ตั้งรกรากกับข้าวตอกแตกของนักท่องเที่ยวทั้งหญิงและชาย เด็ก ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุชาวไทยและชาวต่างชาติที่ต้อนรับการแสดงที่กำลังจะเกิดขึ้นนั้น เป็นสัญญาณเตือนว่าหน้าที่ของพวกเขากำลังจะเริ่มต้นขึ้นอีกครั้ง

ความขำขันนับสิบชีวิตออกมาแสดงด้วยความคุ้นเคยพร้อมกับข้างคู่ใจของตน สายตาระหว่างนิ้วของนักท่องเที่ยวนับพันคนนั้นได้จับจ้องมองมาที่พวกเขาอย่างไม่ละสายตา”

(นางสาว ห (นามสมมติ))

(ความจบ)... “เสียงปรบมือของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่มาเยี่ยมชมการแสดงที่พวกเขาทั้งหมดตั้งใจแสดงออกมาให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินขึ้นอีกครั้ง ผู้คนทยอยลุกขึ้นจากที่นั่งของตน บ้างก็ลงมาให้อาหารกับข้างที่มายืนรออ้าลูดูคนที่มาเยี่ยมชม และค่อยๆ เดินออกไปจากลานแสดง เช่นกันกับเขาและเพื่อนคู่ใจที่ต่างก็เดินออกจากลานแสดงไปพร้อมกัน พวกเขาไม่ได้จากไปไหน เพียงแค่ไปพักผ่อนเพื่อเตรียมกลับมาแสดงและมอบความสนุกสนานบันเทิงใจให้แก่ักท่องเที่ยวนับพันคน”

(นางสาว ห (นามสมมติ))

5.4.6 ความจบด้วยการอ้างคำพูดของบุคคล

ความจบลักษณะนี้ ผู้เขียนจะนำคำพูดของเจ้าของชีวิตประวัติมาใช้ในการสรุปเรื่องราว เช่น เรื่อง “ความสุขที่ไม่ได้” ตั้งใจ” ได้ใช้คำพูดของ “นางเยาว์ทองแดง” หรือ “ป้าอ้อย” ที่ปัจจุบันมีอาชีพเป็นพนักงานเก็บเงินบนรถโดยสารประจำทางหรือที่เรียกว่า “กระเป๋ารถเมล์” มาใช้กล่าวสรุปเรื่องราวชีวิตในการทำงานของเจ้าของชีวิตประวัติเองว่าให้เลือกอาชีพที่ทำงานแล้วมีความสุข เมื่อเลือกอาชีพนั้นแล้วก็ให้ทุ่มเทและรับผิดชอบในหน้าที่ที่ทำได้ด้วยใจบริสุทธิ์โดยไม่จำเป็นต้องสนใจคนรอบข้าง ดังความว่า

“ทำงานของเรา รับผิดชอบงานของเราให้ดีที่สุด หนึ่งคือต้องมีความจริงใจกับงาน ทุ่มเทกับงานและอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า เราไม่คดโกง เราไม่ทุจริต เราทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่ต้องเป็นอาชีพที่มีหน้ามีตา แต่เป็นอาชีพที่เราทำแล้วมีความสุขกับมันก็พอ คนอื่นคนรอบข้างเราไม่สนใจ เราคิดว่าเราทำดีที่สุดแล้ว ตรงไหนที่มันร้อนเราก็ไม่ต้องไปอยู่ จะไปอยู่ตรงที่ร้อนให้ไม่สบายตัวทำไม ตรงไหนเย็นเราถึงจะไปอยู่ทุกอย่างเราเลือกได้”

(นางสาว อ (นามสมมติ))

6. สรุปและอภิปรายผล

กลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติ: กรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี จำนวน 143 ผลงาน พบว่านักศึกษาเลือกใช้กลวิธีการเขียนตามองค์ประกอบสำคัญของสารคดี สรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง พบ 8 กลวิธี โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การบอกเนื้อหาตรงไปตรงมา การใช้ความคลุมเครือ การเล่นเสียงสัมผัสคล้องจอง การใช้ความเปรียบ การใช้คำหลักนำหน้าตามด้วยข้อความที่เป็นส่วนขยาย การซ้ำคำ การเล่นคำ และการใช้กลุ่มคำหรือวลีมาเรียงต่อกัน

กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องที่พบส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับการสอนในวิชาการเขียนสารคดีที่ผู้วิจัยนำแนวทางการตั้งชื่อเรื่องของธัญญา สังขพันธานนท์ (2548, น. 68-71) มาเป็นสื่อในการเรียนการสอน กล่าวคือ กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องโดยบอกเนื้อหาตรงไปตรงมาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดแสดงให้เห็นว่านักศึกษาต้องการให้ผู้อ่านทราบเรื่องราวของบุคคลที่กำลังจะนำเสนอได้ทันที ส่วนการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้ความคลุมเครือที่ได้รับความนิยมรองลงมานั้นเพื่อสร้างความสนใจผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราว เพราะชื่อเรื่องจะไม่บอกเล่าเกี่ยวกับเนื้อหามากนัก และยังพบการตั้งชื่อเรื่องเพื่อให้เกิดความงามทางเสียงและความหมายอย่างการตั้งชื่อเรื่องโดยการเล่นเสียงสัมผัสคล้องจอง การซ้ำคำ การเล่นคำ กลวิธีนี้มีความสอดคล้องกับกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องแบบเล่นสำนวนเล่นคำของธัญญา สังขพันธานนท์ (2548, น. 68) ที่กล่าวไว้ว่า การตั้งชื่อเรื่องแนวนี้จะใช้การเล่นคำเล่นสำนวนหรือการใช้คำคล้องจองกันเพื่อให้ผู้อ่านได้จินตนาการถึงความหมายแฝงและทำให้เกิดความสนใจใคร่ติดตามเนื้อหา

ส่วนการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้คำหลักนำหน้าตามด้วยข้อความที่เป็นส่วนขยาย ผู้เขียนจะนำเครื่องหมายทวิภาคมาคั่นระหว่างประโยคหลักกับส่วนขยายเพื่อแสดงให้เห็นรายละเอียดของเนื้อหาคร่าว ๆ ให้ผู้อ่านทราบ และการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้กลุ่มคำหรือวลีมาเรียงต่อกันพบความนิยมน้อยที่สุด กลวิธีนี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษากการตั้งชื่อเรื่องในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ซึ่งวีริศา หนูนุประการ (2545, น. 92) กล่าวไว้ว่า การใช้กลุ่มคำที่มีความหมายไม่น่าจะเชื่อมโยงกันเป็น

เรื่องราวได้ นำมาเรียงต่อกันทำให้เกิดความฉงนว่าเรื่องนั้นผู้เขียนจะนำเสนออะไร และเป็นกรเ้าความสนใจของผู้อ่านในเบื้องต้น ส่วนการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้ความเปรียบเป็นกลวิธีที่แตกต่างออกไปจากที่ผู้วิจัยสอนในรายวิชาการเขียนสารคดี แสดงให้เห็นว่านักศึกษสามารถนำสัญลักษณ์หรือคำที่มีความหมายแฝงมาใช้เปรียบเทียบตัวตนหรือเรื่องราวของเจ้าของชีวิตประวัติได้

กลวิธีการเขียนความนำพบ 6 กลวิธี ซึ่งนักศึกษาเลือกใช้กลวิธีต่างๆ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความนำแบบพรรณนา ความนำแบบผสมผสาน ความนำแบบบรรยาย ความนำแบบอ้างคำพูดหรือวาทะของบุคคล ความนำแบบตั้งคำถาม และความนำแบบสรุปประเด็น เพื่อสร้างความสนใจและดึงดูดใจให้ผู้อ่านใคร่ติดตามเรื่องราวของชีวิตบุคคล

กลวิธีการเขียนความนำดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการสอนที่ผู้วิจัยนำแนวทางการเขียนความนำของธัญญา สังขพันธานนท์ (2548, น. 72-82) และของมาลี บุญศิริพันธ์ (2535, น. 42-50) มาใช้ในการสอน โดยพบว่านักศึกษาเขียนความนำแบบพรรณนามากที่สุด เนื่องจากผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพจากการถ่ายทอดภาพเหตุการณ์หรือภาพบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของชีวิตประวัติ ส่วนกลวิธีที่ได้รับความนิยมรองลงมาและเป็นกลวิธีที่เกิดจากความสามารถของนักศึกษาที่นำกลวิธีการเขียนความนำในลักษณะต่างๆ มาผสมผสานกันจนเกิดเป็นกลวิธีแบบผสมผสาน โดยส่วนใหญ่นิยมผสมผสานกันระหว่างพรรณนา บรรยาย และการอ้างคำพูดของบุคคล เพื่อให้สารคดีชีวิตประวัติมีความน่าเชื่อถือและเป็นหลักฐานว่านักศึกษาไม่ได้สมมุติเรื่องของบุคคลหรือจินตนาการขึ้นเอง กลวิธีการเขียนความนำแบบผสมผสานนี้ยังสอดคล้องกับกลวิธีการเขียนความนำในสารคดีของอรสม สุทธิสาคร ซึ่งวชิระ ดวงดี (2550, น. 157) ได้กล่าวว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการเขียนความนำในลักษณะคล้ายเรื่องสั้นด้วยการพรรณนา บรรยายให้เห็นนาฏการหรือพฤติกรรมของตัวละคร บรรยายฉากและเหตุการณ์เพื่อดึงดูดความสนใจให้ผู้อ่าน ส่วนกลวิธีการเขียนความนำแบบสรุปประเด็นที่ผู้วิจัยพบความนิยมน้อยที่สุดยังสอดคล้องกับกลวิธีการเขียนความนำในสารคดีของอรสม สุทธิสาคร ซึ่งวชิระ ดวงดี (2550, น. 157) ได้กล่าวว่าผู้เขียนมีการเขียนความนำ

แบบสรุปประเด็นในลักษณะของการพาดหัวข่าวที่อาจนำแนวคิดหลักของเรื่อง จากและเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับแนวคิดของเรื่องมาสรุปไว้ตอนต้นเพื่อสร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้อ่าน

กลวิธีการเขียนเนื้อเรื่อง ในที่นี้ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือกลวิธีในการดำเนินเรื่อง และกลวิธีในการลำดับเรื่อง

กลวิธีในการดำเนินเรื่องของสารคดีชีวประวัติกรณีศึกษาจากผลงานของ นักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดี พบว่านักศึกษานิยมใช้ตัวบุคคลในพื้นที่เป็น ตัวดำเนินเรื่องมากกว่าใช้ตัวผู้เขียนเองเป็นตัวดำเนินเรื่อง ทั้ง 2 กลวิธีนี้มีความสอดคล้องกับการสอนในวิชาการเขียนสารคดีที่ผู้วิจัยได้นำแนวทางการ ดำเนินเรื่องของธีรภาพ โลหิตกุล (2552, น. 45) ที่อาศัยประสบการณ์จากการ เขียนบทสารคดีโทรทัศน์ และนำแนวทางการศึกษากลวิธีในการดำเนินเรื่องของ ัญญา สังขพันธ์านนท์ (2548, น. 111) มาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งได้กล่าวถึง การดำเนินเรื่องโดยใช้ตัวผู้เขียน ใช้บุคคลในพื้นที่ และใช้บุคคลในประวัติศาสตร์ เป็นตัวเดินเรื่อง แต่จากการศึกษาผลงานของนักศึกษาไม่พบการใช้บุคคลใน ประวัติศาสตร์เป็นตัวดำเนินเรื่อง เนื่องจากการเขียนสารคดีชีวประวัติในรายวิชานี้ เน้นการนำเสนอประวัติชีวิตบุคคลทั่วไปที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

กลวิธีในการลำดับเรื่องหรือการเรียบเรียงเนื้อหาของเรื่องนั้นพบว่า นักศึกษานิยมใช้การลำดับตามเวลามากกว่าการลำดับเรื่องตามประเด็นสำคัญ เนื่องจากประเภทของงานเขียนสารคดี โดยปกติแล้วการเขียนสารคดีชีวประวัติ บุคคลมักจะลำดับเรื่องตามเวลา เริ่มต้นด้วยภูมิหลัง ประวัติครอบครัว การศึกษา การทำงานของเจ้าของชีวประวัติจนถึงชีวิตในปัจจุบัน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจ ชีวิตของเจ้าของชีวประวัติในรอบด้าน กลวิธีการลำดับเรื่องตามเวลานี้มีความ สอดคล้องกับผลการศึกษาการลำดับเรื่องในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ซึ่งวิศา หุ่นประการ (2545, น. 128) ได้กล่าวว่าการลำดับเรื่องตามเวลาทำให้ผู้อ่านเห็น ความเป็นไปของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นลำดับ ส่วนการลำดับเรื่องตามประเด็น สำคัญ นักศึกษาจะนำเนื้อหาส่วนที่เป็นความสำคัญที่สุดมากล่าวไว้ตอนต้น แล้ว ตามด้วยส่วนที่เป็นความสำคัญรองลงไปตามลำดับ อาจเป็นประเด็นที่สำคัญ

ในชีวิตการทำงาน ความสำเร็จ ความผิดพลาดล้มเหลว อุปสรรคปัญหาในชีวิต แนวคิดในการดำเนินชีวิต หรือความฝัน ความมุ่งหมายในชีวิต เรียบเรียงขึ้น ก่อนหลังตามความต้องการของผู้เขียนที่เห็นว่าเหมาะสมและครอบคลุมเรื่องราวของเจ้าของชีวประวัติ

ส่วนกลวิธีการเขียนความจบ พบ 6 กลวิธี โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความจบแบบย่อเรื่องราวทั้งหมด ความจบด้วยทัศนะหรือมุมมองของผู้เขียน ความจบแบบผสมผสาน ความจบด้วยเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งของเจ้าของชีวประวัติ ความจบด้วยการย้อนหลัง และความจบด้วยการอ้างคำพูดของบุคคล

กลวิธีการเขียนความจบแบบย่อเรื่องราวทั้งหมดที่พบมากที่สุด แสดงให้เห็นว่านักศึกษาต้องการเก็บสาระหรือเรื่องราวสำคัญของเจ้าของชีวประวัติมากล่าวย้ำไว้ในตอนท้าย และผู้วิจัยพบว่ากลวิธีนี้สอดคล้องกับการเขียนความจบของธัญญา สังขพันธานนท์ (2548, น. 111) ที่กล่าวถึงการจบโดยการย่อเรื่องว่าเป็นการสรุปเรื่องที่เขียนมาทั้งหมดอย่างรวบรัด และสอดคล้องกับมาลี บุญศิริพันธ์ (2535, น. 58) ที่กล่าวถึงการจบแบบสรุปความว่าเป็นการสรุปประเด็นสำคัญของเรื่องในตอนท้ายอีกครั้งหนึ่ง และควรสรุปแง่มุมหลักที่กล่าวเป็นภาพสมมุติของเรื่อง

ส่วนความจบด้วยทัศนะหรือมุมมองของผู้เขียนพบรองลงมา ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอมุมมองความคิดของนักศึกษาหลังจากได้เรียนรู้ชีวิตของเจ้าของชีวประวัติที่มีแง่มุมทั้งด้านที่ประสบความสำเร็จและความล้มเหลว ความจบด้วยเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งของเจ้าของชีวประวัติจะเป็นการจบที่ แสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวของบุคคลที่ยังคงทำอาชีพหรือใช้ชีวิตในลักษณะเดิม ความจบด้วยการอ้างคำพูดของบุคคลเป็นการเน้นย้ำหรือบอกให้ผู้อ่านทราบแง่มุมที่ผู้เขียนต้องการจะนำเสนอ กลวิธีการเขียนความจบทั้ง 3 กลวิธีนี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษากลวิธีการเขียนบทสรุปสารคดีชีวประวัติในคอลัมน์เรื่องจากปกของนิตยสาร ค.คน ซึ่งวชิราภรณ์ ช้างหัวหน้า และคณะ (2559, น. 924-926) ได้ศึกษาไว้ เนื่องจากเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านทราบสาระสำคัญที่ผู้เขียนต้องการ

จะนำเสนอ ความจบแบบผสมผสาน พบว่านักศึกษาสามารถเรียนรู้จากสิ่งที่ผู้สอนได้สอนในวิชาการเขียนสารคดีและสามารถนำกลุ่มข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมาเรียบเรียงความจบได้ตั้งแต่ 2 กลวิธีขึ้นไปและพบความจบด้วยการย้อนหลังที่แสดงให้เห็นว่านักศึกษาสามารถเขียนความจบได้สัมพันธ์กับความนำคือสามารถนำเหตุการณ์ในตอนเริ่มเรื่องมากล่าวซ้ำในตอนท้ายเรื่องเพื่อเน้นย้ำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเจ้าของชีวประวัติ กลวิธีนี้มีความสอดคล้องกับการเขียนความจบในสารคดีของอรสม สุทธิสาคร ซึ่งวชิระ ดวงดี (2550, น. 178) ได้กล่าวว่าผู้เขียนจบเรื่องด้วยการเล่าเรื่องย้อนอดีต เป็นการจบด้วยเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่คล้ายหรือเหมือนกับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในการเปิดเรื่อง

จากการศึกษากลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติ: กรณีศึกษาจากผลงานของนักศึกษาในวิชาการเขียนสารคดีข้างต้น ผู้วิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาการเขียนสารคดีต่อไปได้โดยชี้ให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของกลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติที่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญของสารคดีเริ่มตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่อง การเขียนความนำ การเขียนเนื้อเรื่อง และการเขียนความจบ เพื่อการนำเสนอเรื่องราวของเจ้าของชีวประวัติได้อย่างสมบูรณ์และชี้ให้นักศึกษาเห็นว่าการเขียนสารคดีชีวประวัติสามารถเลือกใช้กลวิธีได้หลากหลายไม่ได้มีกรอบกำหนดตายตัวหรือต้องเขียนตามสิ่งที่ผู้สอนได้สอนในชั้นเรียนเท่านั้น หากนักศึกษาสามารถพัฒนาทักษะการเขียนของตนเองได้จากการเรียนรู้ความนิยมในการใช้กลวิธีการเขียนสารคดีชีวประวัติ การสังเกต และการสังสมประสบการณ์มาถ่ายทอดเป็นผลงานเฉพาะตน ดังที่ผู้วิจัยพบกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องที่แตกต่างจากสิ่งที่สอนและพบกลวิธีการเขียนความนำและความจบในแบบผสมผสานกัน เพื่อให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสในการอ่านและต้องการติดตามอ่านเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2548). *การเขียนสารคดีภาคปฏิบัติ*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธีรภาพ โลหิตกุล. (2552). *กว่าจะเป็นสารคดี* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อ่านเอาเรื่อง.
- มาลี บุญศิริพันธ์. (2535). *การเขียนสารคดีสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์*. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- วชิระ ดวงใจดี. (2550). *การศึกษางานเขียนสารคดีของอรสม สุทธิสาคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- วชิราภรณ์ ช่างหัวหน้า, สุภาพร คงศิริรัตน์ และวนิดา บำรุงไทย. (2559). กลวิธีการนำเสนอสารคดีชีวประวัติในคอลัมน์เรื่องจากปกของนิตยสาร ค.คน Magazine. ใน *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ “นเรศวรวิจัย” ครั้งที่ 12: วิจัยและนวัตกรรมกับการพัฒนาประเทศ* (น. 914–931). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วริศา นุ่นประการ. (2545). *การวิเคราะห์สารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2543). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรินติ้ง แอสโซซิเอตส์.